

Una interessant medalla aragonesa del segle XVII

M. CRUSAFONT I SABATER

Es tracta d'una peça d'aram que no és pas aragonesa per l'artista que la va realitzar ni, ben segur, pel lloc on fou obrada, sinó pel tema que conté.

És dedicada a l'eclesiàstic i teòleg aragonès Miguel de Molinos (Muniesa, 28 de juny de 1628 – Roma, 28 de desembre de 1696). Molinos fou un teòleg de gran relleu. Es traslladà a Roma i publicà *Breve tratado de la comunicación cotidiana i Guía espiritual*. Fou especialment aquesta segona obra, plenament acceptada per l'Església i editada el 1675, la que li donà més renom i la que tingué una difusió més àmplia.¹

Vegem, però, la descripció de la medalla que hi al·ludeix:

Medalla de Miguel de Molinos. Aram.

a/ MICH:MOLINOS HISP:QUIETIST:ANTESIGN. Efigie del prelat a l'esquerra, amb vestits eclesiàstics. Sota el bust: I.SMELTZING

r/ TAMEN ET ADHUC QUIETUS. Figura asseguda que es recolza en una taula, dins d'una presó. Al l'exerg: CONDEMNAT:ROM:/3 SEPT:1687

Pes: 27,7 g Ø: 38 mm Inèdita en part

Aquesta peça és mencionada per Forrer, però sense imatge ni descripció.² També sembla que la menciona Kerkwijk,³ però no sabem si amb dades comple-

1. *Aragón en su historia*, obra col·lectiva dirigida per Ángel Canellas López, Saragossa, 1980. A la p. 318, es donen informacions sobre Miguel de Molinos, que hem complementat amb altres fonts.

2. L. FORRER, *Biographical Dictionary of Medallists*, vol. V, Londres, 1912, p.544-550. Vegeu p. 549.

3. A la p. 540, Forrer dóna una referència Cat., 1393 per a la medalla de Molinos que sembla al·ludir a A. O. Kerkwijk, *Catalogus der Nederlandsche en op Nedreland betrekking habbends Gedengpenningen's*, Gravenhage, 1903, obra que no hem pogut consultar.



tes. De tota manera, no ha estat pas divulgada, que sapiguem, en l'àmbit peninsular.

L'anvers de la peça, amb un excel·lent retrat del teòleg, faria pensar, en primera instància, que es tracta d'una medalla per recordar i enaltir la figura del personatge. La llegenda, però, ja ens diu que fou el cap dels quietistes i, per tant, l'iniciador d'una heretgia. És per això que Solano no dubta a qualificar-lo d'heresiarca.⁴ L'altra cara de la medalla ens acaba de confirmar l'aspecte negatiu de la qüestió en informar-nos per la imatge que Molinos havia estat empresonat. L'exerg ens diu el perquè: havia estat condemnat per Roma l'any 1687.

Què havia succeït? Al llarg dels primers deu anys, la *Guía espiritual* tingué una gran acollida, però aviat trobà també detractors que començaren a presentar denúncies contra Molinos acusant-lo d'herètic. Sembla que entre els contraris a l'autor aragonès hi havia els poderosos jesuïtes. L'any 1685, és a dir, deu anys després de l'aparició de l'obra, hi intervingué la Inquisició romana i el papa Innocenci XI decretà presó perpètua per al prelat aragonès. El judici s'allargà fins al 1687 i Molinos es retractà tot seguit de tot allò que havia estat considerat herètic. De res li valgué, però, la seva rectificació, ja que fou mantingut en presó fins a la seva mort, que ocorregué l'any 1696.

Les doctrines propugnades per Molinos varen ésser definides com a quietisme o heretgia quietista. Defensava que la summa perfecció consistia en la contemplació passiva de Déu i els seus atributs. En aquest sentit, el cristià abandonava tot poder propi i es lliurava a la inacció de l'ànima i a l'amor de Déu. L'abandó total en mans de Déu, en contrast amb la pietat voluntarista, eren, doncs, en el fonament de la doctrina.

Els que la combateren hi trobaren arrels panteistes, jansenistes i fins i tot luteranes, però la qüestió obrí un ampli debat, especialment a França, on sorgiren com a detractors l'arquebisbe de París i el famós orador i bisbe Bossuet i, com a defen-

4. El capítol corresponent al temps de Carles II dins l'obra mencionada, *Aragón en su historia*, és signada per Enri-que Solano Camón.

sors, l'escriptora mística Marie Bouvier de la Motte, més coneguda com a Guyon de Chesnoy (el nom del seu marit), i el prelat, educador, orador i escriptor François Fenelon.

La polèmica ultrapassà, doncs, la vida de Molinos perquè encara el 1699, tres anys més tard de la seva mort, el papa Innocenci XII ratificava la condemna de la doctrina quietista que Fenelon, finalment, abandonà.

En resum, és ben exagerat que es qualifiqui Molinos d'heresiarca, perquè, com hem vist, abdicà tot seguit dels seus plantejaments i els seus seguidors defensaren les seves doctrines al marge d'ell i més enllà de la seva mort. No es pot parlar, doncs, d'un líder d'un grup herètic. Tot fa pensar que fou víctima d'un excés de rigor i potser de l'enveja que creà la seva alta posició. No pretenem amb això jutjar l'ortodòxia de la seves doctrines, sinó més aviat assenyalar l'implacable càstig a un home que, al capdavant, havia abjurat dels seus errors.

La medalla, que en principi semblaria honorar-lo, préten ben bé tot el contrari. La seva humiliant estampa a la presó bé ho demostra i la llegenda del revers jugant amb el nom del quietisme i la situació de *quiet* de Molinos a la presó, un veritable sarcasme. Es tractava, amb aquesta burla, d'exemplaritzar sobre el càstig que esperava els que s'apartaven de l'ortodòxia catòlica.

Quan i on fou feta aquesta medalla? L'autor és l'artista alemany Iohannes Smeltzing, que la signa sota el bust de Molinos. Aquest artista va néixer a Leyden el 1656 i morí a la mateixa ciutat el 1693. Fora d'algunes obres primerenques, que apareixen a partir del 1669, el gruix principal de la seva obra fou fet entre el 1684 i el 1693, per bé que s'ha detectat algun encuny reaprofitat més tardanament pel seu fill, també gravador, o per altres artistes posteriors. Smeltzing, artista prolífic i de gran relleu, treballà al seu país, però també a Anglaterra, a França i a altres llocs. De tota manera, se sap que el 1690 treballà a la seca de París, on obrà diferents medalles satíriques, per bé que aquesta activitat fou de poca durada.

Pel que fa a la intencionalitat de la peça, tot fa pensar que fou obrada pels enemics de Molinos ran de la seva condemna i per exemplaritzar, amb l'exhibició del seu empresonament del 1687, el càstig que esperava els heretges. En aquest sentit, no ens podem apartar gaire de la mateixa data de l'empresonament. De fet, Forrer accepta el 1687 com a data de la medalla. Tampoc podem anar més enllà del 1696, data de la mort de Molinos, perquè la peça expressa una situació present. Igualment ens hem de limitar a una data anterior al 1693, perquè és la data de la mort d'Smeltzing i, en aquest cas, no es pot pensar en un reaprofitament posterior, ja que es tracta d'una peça perfectament personalitzada. La forquilla és, doncs, 1687-1693.

Si analitzam l'aspecte general de la peça, és evident un parentiu amb les medalles franceses d'aquesta època. Tot i que A. O. Kerkwijk la inclou entre les holandeses o relacionades amb Holanda, com hem dit abans, potser seria més lògic pensar en l'estada d'Smeltzing a París, on se sap que féu diferents medalles satíri-

ques durant un temps curt. Seria, llavors, una peça obrada a França, probablement el 1690, una data prou propera al 1687 perquè l'empresonament de Molinos fos encara un fet d'actualitat. Sens decartar, doncs, la possibilitat d'una encunyació el 1687, pensem que el més probable és que la peça fos feta a França, i, més en concret, a la seca de París, el 1690 o molt poc després.

Es tracta, en tot cas, d'una peça d'excel·lent qualitat i dedicada a un prelat aragonès, que bé valia la pena de donar a conèixer.⁵

5. Hem tingut notícia d'aquesta medalla quan ja és en curs d'impressió el nostre *Medalles commemoratives dels Països Catalans i de la Corona catalanoaragonesa (segles XV-XX)*, on l'hem inclòs sense il·lustració i amb un comentari molt breu.